

11. Спр. 136. Протоколи засідань комісії училища про встановлення правил поведінки для вихованців (1908 р.), 194 арк.
 12. Спр. 140. Циркуляри міністерства торгівлі і промисловості (1909-1912 рр.), 151 арк.

Нагрибельный Я.А.

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ ПОСРЕДСТВОМ ОБУЧЕНИЯ В ЗАВЕДЕНИЯХ
 МОРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЮГА ХЕРСОНЩИНЫ (КОН. XIX В.)

Материал статьи демонстрирует исторический дискурс развития морского образования на Херсонщине в конце XIX в., исследовано специфику подготовки специалистов флота в исторической плоскости, а именно в период основания морского образования – в конце XIX в. Акцентируется внимание на факторах, которые влияют на формирование личности будущего специалиста морской отрасли. Исследовано ряд факторов, которые корректируют этот процесс, а поскольку одним из них есть обучение в заведениях морского образования, то в материале статьи уделяется внимание средствам морально-эстетического, физического, культурного, религиозного развития, которые были определяющими в процессе подготовки моряков. В публикации приведены архивные материалы, которые подтверждают проанализированные нами факторы.

Ключевые слова: морское образование, специалисты флота, формирование личности моряка, факторы влияния.

Nagribel'niy Y. A.

FORMING OF PERSONALITY BY MEAN OF TEACHING AT MARINE ESTABLISHMENTS IN THE
 SOUTH OF UKRAINE (THE END OF THE XIX-TH CENTURY)

The material of the article represents historical discourse of marine education in Kherson region at the end of the XIX-th century, the specificity of training specialists for fleet is investigated in historical plan, just during the period of foundation of marine education – at the end of the XIX-th century. Attention is paid to the factors that influence the formation of a future specialist of marine branch.

Means of moral, esthetical, physical, cultural, religious development of sailors are investigated.

Formation of the personality of marine branch as a specialist is determined by a number of factors that influence this process. One of them is training at marine educational institutions. For deeper understanding of their peculiarities, the specifics of fleet specialists training should be found out in historical plan during the period of foundation of marine education, at the end of the XIX-th century.

The aim of the article is to investigate the formation of marine education in Kherson region in the context of formation of future sailor's personality. The article points out that much attention of pedagogical council and tutorial committee was paid to educational work and broadening of the students' outlook.

It should be mentioned that absence of integrity and complex work on the question under discussion and also presence of the whole number of unsolved questions that are to be discussed, testify the necessity of further study and generalization of the outlined question.

Key words: marine education, specialists (sailors) of fleet, forming of personality of a seaman, factors of influence.

Рецензент: Кузьменко Ю.В.

УДК 378.4

Терентьева Н.О.*

ІНТЕГРАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ЕКОНОМІКИ
 В УМОВАХ ДРУГОЇ АКАДЕМІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД)

У статті репрезентовано інтеграцію освіти, науки і виробництва в умовах Другої академічної революції. Наголошено, що період Другої академічної революції (масштабні, різноманітні та динамічні зміни, що відбуваються в системі європейської вищої освіти у другій половині XX – на початку XXI століття) – період науково-технічного прогресу

* © Терентьева Н.О.*

та науково-технологічного розвитку, коли найновіші досягнення науки, техніки і технології почали активно впроваджуватися у діяльність закладів освіти, забезпечуючи їх перехід на якісно новий щабель, оскільки саме технічна та технологічна складові освіти спричинили потребу в адаптації всієї освітньої системи до нового типу суспільного та соціально-економічного розвитку. Активовано поняття «академічний капіталізм», «університетське підприємництво», «капіталізація знань».

Ключові слова: інтеграція, університетська освіта, академічний капіталізм, університетське (академічне) підприємництво, капіталізація знань.

Рівень соціально-економічного розвитку країни відображає стан національної системи освіти не лише на сьогодні, а й у минулому. Значущим є той факт, що високий рівень розвитку освіти без належної уваги та підтримки швидко знижується та втрачається, а кризові явища, зміна традицій, упровадження новацій без попереднього аналізу та проектування можливих наслідків, навпаки, залишаються і навіть укорінюються. Цей аспект розвитку системи освіти яскраво проявився у період Другої академічної революції (масштабні, різноманітні та динамічні зміни, що відбуваються в системі європейської вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття) – період науково-технічного прогресу та науково-технологічного розвитку, коли найновіші досягнення науки, техніки і технології почали активно впроваджуватися у діяльність закладів освіти, забезпечуючи їх перехід на якісно новий щабель, оскільки саме технічна та технологічна складові освіти спричинили потребу в адаптації всієї освітньої системи до нового типу суспільного та соціально-економічного розвитку. Саме друга половина ХХ століття характеризується в усьому світі, і в Україні зокрема (хоча й з певним відставанням від провідних країн світу), кардинальними змінами в освітній сфері, початком інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Університети є інтелектуальними центрами та міжнародними організаціями, забезпечуючи доступність вищої освіти і справедливості в навчанні й отриманні знань, сприяють історичному розвитку людства, є центрами духовного і культурного виховання, місцем проведення соціально-гуманітарних заходів. Але повсякчасно спостерігалось недофінансування освітньої сфери, і тому університети були змушені шукати власні шляхи збільшення фінансування, здійснюючи й економічну діяльність.

Питання розвитку університетської освіти є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, проте ми виокремимо лише тих, чий дослідження пов'язані з економічною діяльністю університетів. Це зокрема І. Грищенко, В. Андрющенко, В. Кремень, С. Ніколаєнко, Б. Патон, О. Романовський, П. Щербань, власне й у наукових пошуках ректорів і проректорів вищих навчальних закладів так чи інакше розглядаються питання економічної діяльності університетів, створення інтеграційних виробничих комплексів, підвищення ефективності та продуктивності діяльності закладів освіти.

Метою нашої наукової розвідки вбачаємо окреслення загальних аспектів інтеграції освіти, науки і виробництва в умовах другої академічної революції, що підтвердить або спростує відповідні тенденції цього періоду.

У 50-і роки ХХ століття Б. Рассел стверджував, що підвищення ефективності економіки неможливе без наукової освіти всього населення. Економіка постіндустріального суспільства, побудова громадянського суспільства, підвищення якості життя і здоров'я населення, збалансоване вирішення соціально-економічних завдань і питань збереження довкілля та природно-ресурсного потенціалу вимагають високого рівня освіченості населення.

Освітній сплеск у 50-х роках ХХ століття було спричинено посиленням державного регулювання в сфері освіти, збільшенням ресурсного та матеріально-технічного забезпечення закладів освіти, розробкою систем профорієнтації, освіти дорослих, неперервної освіти тощо. Плановість у підготовці кадрів в умовах їх дефіциту була виправданою та ефективною до 70-х років, допоки вища школа і промисловість

не вступила в період перманентної кризи. 80-і роки характеризувалися спрямованістю на зростання масштабів випусків молодих фахівців, що спричинило у свою чергу зниження атестаційних вимог до випускників вищих навчальних закладів (і навіть у підготовці науково-педагогічних кадрів) та орієнтацію на підготовку кваліфікаційних фахівців (що суттєво звузило мету освіти до підготовки вузькопрофільного фахівця). Цікавим є той факт, що через вузькопрофільність випускникам технікумів, зокрема кожному третьому, було відмовлено у працевлаштуванні 1988 року [2, с. 16].

На думку тогочасних фахівців [2], найкращого співвідношення економічної та соціальної ефективності освіти можна досягти лише через «плюралізм напрямів, форм та рівнів навчання», що дозволить навчатися з урахуванням здібностей, здатностей і потреб здобувача освітніх послуг. Цей аспект частково було враховано вищими навчальними закладами. Окрім різкого зростання чисельності університетів у 60-70-і роки ХХ століття, помітно збільшилось їх фінансування та відбулось удосконалення навчальних планів і програм як теоретичної, так і практико орієнтованої підготовки.

Наприкінці 80-х – на початку 90-х роках вищу школу було визнано невиробничою сферою, дорівняно до системи соціального забезпечення. Потенціал ВНЗ визначався рівнем кваліфікації та чисельністю науково-педагогічних, інженерно-технічних та інших кадрів закладу, величиною та структурою студентського контингенту, рівнем матеріально-технічного забезпечення, масштабами залученнями інших ресурсів та ефективністю їх використання, розвитком міжнародних зв'язків тощо. Провідними закладами розуміється необхідність інтеграції закладів освіти і промислових підприємств з метою подолання розриву у теоретичній підготовці студентів та неможливістю їх практичної роботи в умовах тогочасного виробництва; розвитку навичок роботи з устаткуванням, здатності оперативно реагувати на потреби в оновленні обладнання в умовах розвитку перспективних напрямків науки і техніки. Вимогою часу стає підняття ролі вищої освіти як важливого фактора довготривалого впливу на економіку. Система підготовки фахівців, і вища школа передусім, стає дієвим інструментом державної науково-технічної політики. Перебудова вищої школи спрямовується на підвищення її ролі в духовній сфері суспільства, підняття освітнього й культурного рівня населення, що сприятиме поступовому зникненню суттєвих різниць між розумовою і фізичною працею.

Логічно, що найбільш тісною стала інтеграція між інженерно-технічними вищими навчальними закладами та виробничими комплексами і промисловими організаціями. Ця інтеграція здійснювалась на трьох рівнях: 1) інтеграція ВНЗ, виробництва і науки як створення відокремлених або об'єднаних підрозділів, організованих з метою створення сприятливих умов для спільної роботи щодо підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців, підвищення ефективності наукових досліджень [2, с. 124]; 2) створення навчально-науково-промислових комплексів на базі ВНЗ, підприємств, виробничих та наукових підрозділів щодо підготовки фахівців і здійсненню наукових досліджень [2, с. 125]; 3) консолідація можливостей окремих галузей народного господарства через спільну діяльність їх самостійних (відокремлених) ланок (структур) та підрозділів [2, с. 130]. Більш детально еволюцію форм наукової взаємодії вищої школи з виробництвом ми характеризували в попередніх розвідках [4].

У ВНЗ 90-х років відбувається розширення підготовки елітарних груп спеціалістів широкого профілю за пріоритетними напрямками науково-технічного прогресу, міжгалузевими, інтегральними й подвійними спеціальностями та спеціалізаціями. Разом із тим вища школа переорієнтовується на інноваційний шлях розвитку: відбувається інформатизація освіти, створюються та запроваджуються нові освітні технології, активізуються зусилля, спрямовані на підвищення якості освіти та підготовки мобільних на ринку праці фахівців, на організацію нових досліджень і розробок.

Наприкінці ХХ століття вводиться до наукового обігу термін академічний капіталізм (Ш. Слотер і Л. Леслі «Academic Capitalism: Politics, Policies, and the Entrepreneurial University», 1997), який тлумачить зміну традиційної моделі

університетської професійної діяльності в умовах глобалізації економіки кінця ХХ – початку ХХІ століття, перетворення її на ринкову з такими явищами, як приватизація, розподіл витрат, тимчасова зайнятість, звільнення, загроза академічній свободі та місцевій культурі тощо.

«Академічний капіталізм» визначається О. Романовським як економічна категорія, що означає нове економічно-соціальне середовище, в якому опинилися наукові установи і системи вищої освіти й усі ВНЗ світу в кінці ХХ – на початку ХХІ століть, і яке характеризується ринковою або ринково-подібною діяльністю в сфері науки і вищої освіти. «Академічний капіталізм» як категорія включає поняття людського інтелектуального капіталу (науковці, професорсько-викладацький академічний персонал) та академічного інтелектуального капіталу (специфічний товар і послуги – нові знання, навчальні, наукові й технологічні розробки, навчально-наукові, освітні й просвітницькі послуги тощо) [3, с. 11-12].

Причинами академічного капіталізму називають, з одного боку, потребу університетів у нових джерелах прибутку в умовах скорочення державного фінансування, з іншого – намагання кампаній залишитися конкурентоспроможними на глобальних ринках, їх зацікавленість у нових наукових знаннях і результатах досліджень, які можуть надати саме університети. Це зумовлює інтеграцію типу «університет – промисловість – уряд» (або Друга академічна революція). Наголосимо на двох шляхах такої інтеграції: університет зацікавлений у безпосередньому прибутку від патентів, ліцензій, наукових розробок, упровадження результатів у роботу комерційних установ, спонсорських акцій, пожертв тощо; університет намагається отримати додаткове зовнішнє фінансування без прибутку від упровадження результатів досліджень або укладання угод типу «університет – промисловість».

«Університетське (академічне) підприємництво» розглядається як самостійний інтелектуальний вид підприємницької діяльності в новому економічно-соціальному середовищі («академічному капіталізмі»), узагальнена економічна категорія, що оперує такими поняттями, як капіталізація знань (накопичення нематеріальних активів та інтелектуального капіталу з їх подальшим перетворенням у капітал і конкурентні переваги), комерціалізація інтелектуального простору (трансформація знань як наукової категорії інтелектуального продукту в економічну категорію товару), інтелектуальний продукт, інтелектуальна власність, нові місії ВНЗ, нові місії вченого тощо [2, с. 12, 13]. Наслідками цього процесу вбачаємо інтеграцію типу «університет – промисловість – уряд» (1) університет зацікавлений у безпосередньому прибутку від патентів, ліцензій, наукових розробок, упровадження результатів у роботу комерційних установ, спонсорських акцій, пожертв тощо; 2) університет намагається отримати додаткове зовнішнє фінансування без прибутку від упровадження результатів досліджень або укладання угод типу «університет – промисловість»).

Відбувається зміна цінностей академічної культури (Р. Мертон): універсалізм з переконання про істинність тверджень відносно об'єктивної реальності незалежно від авторства трансформується у розв'язання проблем локального характеру; загальність як доступність до знання – на мультидисциплінарність; безкорисність як відсутність особистої вигоди для вченого – на поєднання комерційних, політичних та соціальних інтересів; відповідальність за якість роботи – на організований скептицизм і прагнення конкурувати; індивідуалізм у науковій діяльності – на роботу в команді. Додано ще дві позиції (Б. Барбер) – раціональність та емоційну нейтральність.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття відзначився активним зверненням до стратегії сталого розвитку (1980), яка забезпечує тісну реалізацію вирішення екологічних проблем з економічним розвитком з метою забезпечення тривалого й ефективного функціонування біосферно-антропогенної єдності. Для цього необхідно змінити ставлення людини до навколишнього середовища через формування нового екологічного мислення (екологічної етики та екологічної свідомості), яке забезпечить гармонійне існування людства у природному та антропогенному середовищі.

Показовим є той факт, що стратегія сталого розвитку є інтегрованою розробкою, яка ґрунтується «...на законах і методології економічних, соціологічних, природничих та екологічних наук» [1, с. 11]. Визначаючи сталий розвиток провідною ідеологією XXI століття, науковці окреслюють низку завдань стратегії [1, с. 13], серед яких виокремимо: розроблення концепцій і стратегій сталого розвитку територій, регіонів і країн; дослідження ролі інформаційних факторів в управлінні процесами переходу до сталого розвитку; формування механізмів реалізації управлінських рішень для забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем, що безпосередньо пов'язані з діяльністю закладів вищої освіти, оскільки акценти в перспективі мають зміщуватися з економічних на соціально-екологічні, а з матеріальних – на морально-етичні та інформаційні.

Університети з метою забезпечення сталого розвитку, як суспільного так і власного, мають постійно розробляти й впроваджувати нові методи і технології з продукування і розповсюдження нових знань (навчально-науково-викладацька і просвітницька діяльність); виконання фундаментальних і прикладних досліджень (науково-дослідницька діяльність); трансферу новітніх технологій; підготовки кадрів вищої кваліфікації; збереження академічної ідентичності та національної культурної спадщини; утворення та підтримки соціальних мереж та проектів; економічного розвитку (локального, регіонального, державного). Університети забезпечують професійну освіту і затребуване суспільством вище навчання для найважливіших сфер людської діяльності, готуючи фахівців різних професій.

Університети є двигунами економіки знань, але при цьому вони слугують гуманістичним і культурним цілям суспільства і людей. Економічний аспект університетської діяльності XX століття загалом зводився до гідної підтримки інфраструктури і діяльності викладачів. XXI століття відзначається значним недофінансуванням сфери освіти, і тому університети мають стати підприємницькими освітніми корпораціями, мобілізуючи кошти з недержавних джерел.

У суспільстві, заснованому на науковому знанні, характерним є посилення ролі університетів у взаємодії з промисловістю й урядом. Три інституції – університет, бізнес, влада – прагнуть до співпраці. У сучасному суспільстві університет є ядром інноваційної діяльності, вступаючи в тісну співпрацю з виробництвом (бізнес), виконуючи дослідження, і стає центром спрямування та реалізації державних зусиль на розвиток інновацій. Поступово класичний університет перетворюється на підприємницький, зберігаючи академічну складову, але наголошуючи на розвиткові у студентів підприємницьких задатків, розвиненні характерних підприємницьких рис і навичок, комерціалізації результатів освітньо-наукової / академічної діяльності.

Капіталізація знань є основою нової місії університету [3, с. 20]. Університет становить собою природний інкубатор, що забезпечує всебічну підтримку викладачам і студентам для створення нових підприємств, і базується на таких принципах: розвиток науки і технологій вбудовується в тріаду «університет – підприємство – держава»; змішання ролей і прискорення НТП; контакти у мережі, вихід на міжнародний рівень підвищують швидкість утворення новацій і винаходів; глобалізація інновацій [3, с. 21]. Таким чином, місіями університету є: навчальна діяльність, наукові дослідження, внесок у економічний і соціальний розвиток через трансфер технологій, інкубація інновацій [3, с. 22-23], що визначає й появу нових типів університетів – інноваційних, дослідницьких, підприємницьких тощо. А економіка має перейти на інноваційну модель розвитку шляхом прискореного розвитку високотехнологічних галузей і запровадження ресурсозбережних технологій, що можливо за умови інтеграції науки, освіти, виробництва і державної підтримки.

Можемо стверджувати, що на зміну фундаментальним позиціям XX століття (інтелектуальний та моральний розвиток еліти; уніфікація викладання, наукові дослідження та знання; міжнародний обмін науковими знаннями та отриманням знань та ін.) приходять пріоритети XXI століття: сучасна місія закладу в контексті інтеграції

(суспільство знань та освіта; зв'язок підприємництва та освіти; суспільний розвиток та школа) та фундаментальна культурна місія (інтернаціональний інтелектуальний форум зі збереженням етичної компоненти відносин між закладами вищої освіти та суспільством). А інтеграція набуває такого вигляду: інтегрована науково-дослідницька та інноваційно-підприємницька діяльність = наука + освіта + інновації + промисловість + уряд.

Вищезазначене є підтвердженням реалізації таких глобальних тенденцій розвитку вищої освіти:

- зміна характеру викладання, навчання та освітніх програм: завдання більшості ВНЗ – менше навчати базових дисциплін і пропонувати більше професійних програм широкому колу студентів;

- зміна фінансування вищої освіти та поширення дебатів «суспільна користь – особистісна вигода»;

- революція у приватному секторі університетської освіти;

- формування дослідницького середовища (дослідницькі університети як безпосередні учасники глобальної мережі інформації та знання, зміна тріади «університет – наука – промисловість» на «університет – уряд – промисловість» з подальшою диференціацією ВНЗ на дослідницькі, навчальні, навчально-дослідницькі; проблема інтелектуальної власності);

- тенденції з урахуванням наслідків економічних криз (скорочення бюджетних коштів для університетських досліджень, зменшення студентських кредитів, зростання плати за навчання тощо).

Зазначені тенденції є тенденціями саме періоду Другої академічної революції. В умовах створення нового ринку освітніх послуг через відкритий доступ до вищої освіти організаційно-корпоративні бізнесові цінності приходять на зміну класичним академічним. Таким чином університети мають адаптувати свою діяльність до вимог соціокультурного розвитку.

Вважаємо, що ці зміни безпосередньо пов'язані зі специфікою К (knowledge)-суспільства (суспільства, побудованого на знаннях), зокрема зі специфікою нової К-економіки, або інноваційної економіки, ознаки якої було нами окреслено у попередніх наукових розвідках [5].

Перспективами подальших розвідок вбачаємо визначення проєктивних тенденцій розвитку університетської освіти в Україні.

Література:

1. Боголюбов В. М. Стратегія сталого розвитку: підручник / Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мельник Л. Г., Прилипко В. А., Клименко Л. В.; за ред. В. М. Боголюбова. – Херсон : Олді-плюс, 2012. – 446 с.
2. Калинин Е. В. Высшая школа в системе непрерывного образования : науч.-теорет. пособие / Е. В. Калинин. – М. : высш.шк., 1990. – 144 с.
3. Романовський О. О. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку сфери вищої освіти : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.03 / О. О. Романовський. – К., 2014. – 40 с.
4. Терентьева Н. О. Реформації в умовах інтегрування університетської освіти, науки та виробництва : короткий огляд / Н. О. Терентьева // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України». Тематичний випуск «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу». – № 3 (дод. 2). Том 1. – К., 2012. – С. 66-69.
5. Терентьева Н. О. Тенденції розвитку університетської освіти у контексті академічної революції / Н. О. Терентьева // Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи : у 3-х т. Т. 1. Підготовка педагогічних кадрів у вищій школі: виклики, проблеми, динамка змін : зб. наук.пр. / за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмидта. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – С. 357-364.

Терентьева Н.А.

**ИНТЕГРАЦИЯ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ЭКОНОМИКИ
В УСЛОВИЯХ ВТОРОЙ АКАДЕМИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ (ОБЩИЙ ОБЗОР)**

В статье представлена интеграция образования, науки и производства в условиях Второй академической революции. Отмечено, что период Второй академической революции (масштабные, разнообразные и динамичные изменения, происходящие в системе европейского высшего образования во второй половине XX – начале XXI века) – период научно-технического прогресса и научно-технологического развития, когда новейшие достижения науки, техники и технологии начали активно внедряться в деятельность учебных заведений, обеспечивая их переход на качественно новую ступень, поскольку именно техническая и технологическая составляющие образования потребовали адаптации всей образовательной системы к новому типу общественного и социально-экономического развития. Активированы понятия «академический капитализм», «университетское предпринимательство», «капитализация знаний».

Ключевые слова: интеграция, университетское образование, академический капитализм, университетское (академическое) предпринимательство, капитализация знаний.

Terentieva N.A.

**INTEGRATION OF UNIVERSITY EDUCATION AND ECONOMY
IN CONDITIONS OF SECOND ACADEMIC REVOLUTION (OVERVIEW)**

The article represented integration of education, science and production in the second academic revolution. Emphasized that during the second academic revolution (scale, diverse and dynamic changes taking place in European higher education in the second half of the XX – XXI century) – the period of scientific and technological progress and scientific and technological development, when the latest advances in science, technology and technologies were developed in the activities of educational institutions, providing them with the transition to a new level, because it is technical and technological education component caused the need for adaptation entire educational system to a new type of social and socio-economic development. Activated concept of «academic capitalism», «university entrepreneurship», «capitalization of knowledge». It is confirmed that a fundamental change in the positions of the twentieth century: the intellectual and moral development of elite; standardization of teaching, research and knowledge; international exchange of scientific knowledge and the acquisition of knowledge and so on. came priorities XXI century: modern mission school in the context of integration (knowledge society and education, communication and entrepreneurship education, social development and school) and fundamental cultural mission (international intellectual forum preserving ethical components of the relationship between higher education and society).

Key words: integration, university education, academic capitalism university (academic) business, capitalization of knowledge.

УДК 378

Чайка О.М.*

**РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ**

Статтю присвячено дослідженню проблеми розвитку творчої самостійності особистості у філософському аспекті. Висвітлюються цікаві ідеї та положення філософських праць Сократа, Аристотеля, В. Гегеля, І. Канта, Ф. Ніцше, С. К'єркегора, Г. Сковороди, М. Бердяєва, Б. Новикова та ін. з поставленої проблеми, а також виділяються важливі для її вирішення твердження. Ретроспективний аналіз філософського осмислення проблем самостійності і творчості доводить, що мислителі ще від часів античності визнавали феномен творчості у практичному існуванні людства, наголошуючи на важливості самостійної діяльності, самопізнання, самовизначення та самоосвіти особистості.

Ключові слова: творчість, самостійна діяльність, творча самостійність, філософи, філософське осмислення, ідеї та погляди мислителів.

* © Христенко О.М.*